

М. Бажанов, Ю. Баулін, В. Борисов, В. Голіна, І. Даньшин, А. Закалюк, В. Зеленецький, М. Камлик, М. Мельник, О. Перепелиця, В. Тацій, В. Туляков та ін.

Кримінальний обман з кримінально-правової і кримінологічної точок зору — самостійне правове явище, що виступає особливим способом вчинення злочину. У деяких випадках він успішно розпізнається потерпілими і правоохоронними органами та отримує відповідну правову оцінку. Проте у багатьох випадках кримінальний обман залишається латентним. Це пов'язано як із загальними причинами латентності злочинів, так і з особливим психологічним ставленням до даного способу вчинення злочину.

Учені-кримінологи виділяють різні **види** профілактики. Так, наприклад, Г. А. Аванесов виділяє наступні її види: соціальна, моральна, правова, кримінально-правова, кримінологічна, спеціальна [3, 406]. Проте ми розглянемо безпосередньо той вид, який направлений на боротьбу зі злочинами, тобто кримінологічний.

Під *кримінологічною профілактикою* традиційно розуміється система державних і суспільних заходів щодо виявлення і усунення (або нейтралізації) детермінантів злочинності. Будучи системою державних і суспільних заходів, профілактика злочинів є видом соціального управління.

В залежності від сфери охоплення заходів запобігання кримінологами виділяється загальне, спеціально-кримінологічне і індивідуальне запобігання злочинності [4, 442; 5, 194–195; 6, 271, 280].

На загальному рівні запобігання здійснюється в результаті сукупності економічних, політичних, правових, ідеологічних, організаційних і інших заходів, які не мають своїм спеціальним призначенням боротьбу із злочинністю і запобігання злочинам. Але вони створюють умови, що виключають саму можливість існування злочинності як соціального явища. Для цих заходів держави і суспільства профілактика злочинів — одна з «побічних» функцій. На цьому рівні діють суб'єкти (державні, обласні і місцеві органи влади і управління, громадські організації), для яких боротьба із злочинністю не є основною, проте вони сприяють їй за допомогою виконання своїх основних завдань. Сюди відносяться загальнодержавні заходи, направлені (прямо або — частіше — опосередковано) на детермінанти економічної злочинності, вчиненої шляхом обману.

Слід зазначити, що даний вид заходів запобігання об'єктивно має своєю спрямованістю викорінювання причин і умов існування злочинності, виступає як засіб, за допомогою якого в суспільстві досягається зниження рівня злочинності. Він перспективно і комплексно спрямовується на вдосконалення, гармонізацію суспільних відносин та усунення факторів злочинності. Однак попри всі принципові переваги загальносоціальних заходів нагальні потреби протидії злочинності потребують розробки заходів спеціально-кримінологічного попередження.

Спеціально-кримінологічний рівень. На даному рівні діють органи і суб'єкти, які здійснюють заходи, що спеціально створені для боротьби із злочинністю. На відміну від загальних і організаційно-правових заходів, спеціальні заходи профілактики прямо і безпосередньо впливають на злочинність, тобто це такі заходи, які цю функцію виконують безпосередньо.

Спеціально-кримінологічні заходи цілком обумовлені наявністю злочинності і безпосередньо направлені на усунення конкретних криміногенних чинників.

Суб'єктами проведення спеціальних заходів профілактики, безпосередньо направлених на запобігання злочинів у сфері економічної діяльності, можуть виступати, в першу чергу, підприємці, менеджери підприємств будь-якої організаційно-правової форми і форми власності, а також у певній мірі і інші суб'єкти економічних відносин — трудові колективи і громадські організації, представники внутрішньогосподарського, аудиторського і державного контролю (органи валютного і експортного контролю, податкова і митна служби, органи Антимонопольного комітету і Державного казначейства, Державної інспекції по торгівлі, якості товарів і

яльність яких несумісна із законом. У діяльності правоохоронних органів повинні застосовуватися новітні досягнення психології, педагогіки, соціології.

7. Правоохоронні органи мають бути оснащені необхідним озброєнням, засобами захисту, спецзасобами, оперативною, спеціальною і криміналістичною технікою, системами і засобами зв'язку, комп'ютерною і іншою оргтехнікою, транспортом, обмундируванням і спорядженням, устаткуванням, розміщеними в будівлях і спорудах відповідно до нормативів і світового рівня.

8. На державному рівні повинна здійснюватися і фінансуватися програма захисту потерпілих від злочинів. Оскільки основними наслідками злочинів у сфері економіки, вчинених із застосуванням обману, є матеріальні втрати, держава повинна застосовувати всі необхідні заходи для відшкодування збитку потерпілим. Такий підхід підтверджується в багатьох сучасних цивілізованих суспільствах.

Підводячи підсумки, можна зауважити, що за останні роки в Україні у сфері протидії економічній злочинності зроблено багато: прийнято новий Кримінальний кодекс України, низку інших законодавчих актів, спрямованих на систематичне проведення заходів з питань запобігання злочинності, запроваджена практика прийняття комплексних програм попередження злочинності на різних рівнях.

Враховуючи викладене, необхідно зазначити, що при успішній реалізації профілактичних заходів можна чекати зниження рівня криміналізації економіки, зміцнення довіри населення до держави, підвищення здатності самозахисту громадян від злочинів, в яких використовується обман, пошану громадян до співробітників правоохоронних органів.

Література

1. Аванесов Г. А. Криминология. — М., 1984. — 500 с.
2. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / Ч. Беккариа. — М.: Стелс, 1995. — 304 с.
3. Аванесов Г. А. Криминология и социальная профилактика. — М.: Изд-во Академии МВД СССР, 1980. — 528 с.
4. Криминология: Учебник для вузов / Под общ. ред. А. И. Долговой. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 2007. — 912 с.
5. Криминология: Учебник / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, В. В. Лунеева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М., 2004. — 640 с.
6. Криминология: Учебник / Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М., 2005. — 734 с.
7. Аллан Пиз. Язык жестов. Как читать мысли окружающих по их жестам. — М.: Эксмо-Пресс, 2000. — 272 с.
8. Юнацкевич П. И., Кулганов В. А. Психология обмана. — Фолио-Плюс, 2001. — 320 с.
9. Васильев В. Л. Юридическая психология. — 5-е изд., перераб. и доп. — СПб.: Питер, 2005. — 655 с.
10. Чалдини Роберт. Психология влияния. — СПб.: Питер, 2001. — 288 с.
11. Экман П. Психология лжи. — СПб.: Питер, 2007. — 272 с.

В. В. Высоцкая, аспирант

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРОФИЛАКТИКИ
ПРЕСТУПЛЕНИЙ, КОТОРЫЕ СОВЕРШАЮТСЯ
С ПОМОЩЬЮ ОБМАНА**

РЕЗЮМЕ

В статье исследовано развитие понятия предупреждения преступности, рассмотрены виды и субъекты профилактики, изложены предложения относительно разработки комплекса мер по профилактике преступлений, которые совершаются с помощью обмана

Ключевые слова: профилактика, обман, способ, совершение преступления, уголовное право